

Cando chegamos a San Cibrao, antes da rotonda atopámonos unhas escaleiras polas que nos metemos. O que estamos a pisar agora é un dos anacos que quedaron do primeiro *Camiño Real* que entraba en San Cibrao procedente de Sargadelos.

É necesario dar unha volta por esta vila, disfrutar das súas rúas, propias de pobos de mariñeiros, e visitar o antigo hospital de San Andrés no que se recolleron peregrinos de varios países.

Despois do merecido paseo polo pobo debemos de dirixirnos cara a Avenida da Mariña ata que vexamos á nosa esquerda a rúa *do Cobo* pola que entramos ata que no seu remate vemos un arco que nos permite pasar por debaixo da vía do tren e nos conduce á ponte medieval de Bao.

Unha vez cruzada a ponte vemos unha estrada asfaltada á dereita, nós colleremos recto por unha pista de terra (500 m) que nos leva ata a estrada LU-1507. Tomaremos cara á dereita, a 400 metros hai un cruce no que colleremos dirección Viveiro, seguimos pola LU-1507 ata que 500 metros despois vemos unha estrada á nosa dereita, trátase da entrada á fábrica Alcoa. Inmediatamente despois de esta estrada hai un camiño de terra con muros nos dous lados da súa entrada que collemos, este é o antigo *Camiño Real* que ía cara Viveiro.



◀ (Páx. anterior) Ría de San Cibrao

▲ Museo do Mar



Tras un percorrido de quilómetro e medio (6.10 km dende o cruceiro) atopámonos coa primeira casa á esquerda e vemos como o camiño aparece xa asfaltado, neste punto entramos no concello de Xove e no lugar de Vilar. Debemos de coller á dereita pasando, outra vez, por debaixo da vía do tren. Atopámonos con outra estrada e seguiremos cara a dereita ata o primeiro desvío que vexamos, no que debemos coller á esquerda, seguiremos por esta vía ata que nos atopemos cun stop no que colleremos dirección *Áspera, Igrexa de Lago* (7 quilómetros dende o cruceiro). Debemos seguir esta ruta ata que atopemos unha cruz de madeira na nosa esquerda. Ao lado desta cruz, substituta de outra de pedra máis antiga, hai un camiño de terra que é polo que debemos continuar recto sen tomar ningún dos desvíos que vexamos. Trátase dun camiño chan de sinxelo percorrido. Así que vexamos a estrada nacional á nosa esquerda o camiño comeza a descender ata pasar unha gasolinera, momento no que nos incorporamos á N-634, debemos de dirixirnos cara a dereita, dirección Xove (10 km dende o cruceiro).

O trazado orixinal desviábase un pouco máis adiante cara Rego Sanguento. No ano 1596 o bispo tiña unha propiedade neste lugar *“do dizen el riego Sangoento feligresia de Jove y de la rregueira... testa y demarca de la una parte por rrego da rregueira y por alli ba a dar al rrio da*



- ▲ Mapa trazado San Cibrao-Xove
- ◀ (Páx. anterior) San Cibrao
- ◀ Faro de San Cibrao



rregueira y baxa por el rrio asta el porto de Linares y biene por el rrego arriba hasta dar a la puente de la fuente de la aguadela y camino franzes y por alli ba hiendo por el camino hasta el primer rrego". Aínda que sabemos que o *Camiño do Mar* ía por Rego Sanguento non recomendamos dar unha volta de algo máis de 2.5 quilómetros para chegar a Xove cando temos esta poboación a menos dun quilómetro dende a gasoleira onde saímos á estrada.

Hai que atravesalo núcleo urbano de Xove ata que nos atopemos cun desvío, á dereita, que nos leva ata a igrexa parroquial de Xove, que recomendamos visitar, así como o pazo abandonado que hai detrás dela. Un pouco máis arriba podemos ver unha placa que sinala a casa na que naceu don Tomás Mariño Pardo o día 1 de decembro de 1798, unha persoa que rematou por converterse nun dos precursores da aviación española co seu proxecto sobre da navegación aérea.

Seguimos descendendo pola estrada asfaltada ata que nos atopemos cun indicador que sinala *Carballás*, entón debemos de coller á dereita por un camiño de terra que nos vai levar ata o río Maior, unha vez cruzado o río volta a ascender ata que a 700 metros collamos á dereita pasando ao lado dunha explotación gandeira, seguimos subindo ata que nunha terceira intersección tomamos á esquerda, deixando á nosa dereita unha liña de torres de alta



- ◀ (Páx. anterior) Igrexa de Xove
- ▲ Pazo da familia Vilalba
- ◀ Casa abandonada que hai detrás da igrexa de Xove



tensión. É un camiño de terra con bastante bo firme, sempre e cando non chova senón haberá lameiras, seguiremos por este camiño ata chegar a Lodeiro (12.8 dende o cruceiro de Cervo).

Despois de cruza-las casas de Lodeiro seguiremos recto ata que nos atopemos cun cruce e cun sinal que pon *San Cristovo, Vilapol*, seguimos por esta estrada ata volver a ver unha intersección con dous sinais: á esquerda San Cristovo e a dereita Vilapol, camiño que colleremos ata outro cruce no que veremos outro sinal que pon Vilachá, Igrexa, tomaremos entón á dereita e a 700 metros estaremos en Portocelo (16.3 km dende o cruceiro), no que unha fermosa e recollida cala nos agarda. Pasámo-lo pobo e vemos un indicador á nosa dereita que pon *Portiño de Portocelo*, seguiremos por esa estrada e colleremos o primeiro desvío á esquerda que nos vai levar ata as ruínas de Santo Tirso de Portocelo (18 km).

Deternos en Santo Tirso é parar o tempo e imaxinarse como vivían aqueles primeiros monxes que alí se asentaron da man de Rodrigo, un monxe que no século VIII chega a estas terras procedente de Coimbra, fundando un mosteiro que posteriormente serviu de igrexa parroquial de Portocelo ata o ano 1928.



▲ Mapa trazado Xove-Portocelo

◀ (Páx. anterior) Acantilados de San Tirso



Deste vello mosteiro o camiño comeza a subir debémolo seguir sen desviarnos ata que cheguemos a Vilachá (19.6 km dende o cruceiro). Esta poboación debémola cruzar polo medio seguindo o camiño polo que estamos a transitar ata que vexamos outro cruce no que collemos á dereita, dirección *Ceranzos, Praia de Esteiro*. Debe estar atento o peregrino pois na primeira bifurcación que vexa collemos á dereita, de igual maneira faremos na seguinte e baixaremos en dirección a *praia de Muíñelo*. Cando nos atopemos nesta enseada o camiño volve a subir por estrada asfaltada ata Ceranzos (21.3 km dende o cruceiro). Imos pola estrada LU-2610 dirección *praia de Esteiro*. Debemos pasar ao lado deste areal que queda á nosa dereita e seguir recto pola mesma estrada ata atopar un desvío á dereita con dirección Faro-Viveiro.

Seguimos na LU-2610, pasamos o punto quilométrico 5 para comezar a descender. Nese mesmo intre observamos a igrexa de Faro á nosa dereita. Un quilómetro despois estamos en Reboredo, onde recomendamos visita-las escavacións arqueolóxicas da vila medieval de Area e o seu areal. (23.8 km dende o Cruceiro de Cervo)



▲ Mapa trazado Portocelo-Faro

◀ (Páx. anterior) Ruínas da igrexa de San Tirso



QUE VER EN XOVE

Polas terras de Xove

A xeografía deste concello ten marcadas diferenzas entre unha costa bastante abrupta e unha zoa interior máis chá. Destacámo-los portos de Morás, noutro tempo cunha importante actividade baleeira, ou o de Portocelo e praias como as de Lago, Esteiro, Portonovo, Muiñelo ou Reboiera, entre outras, xa que este litoral está repleto de pequenas calas, así como de illas tales como a Sarón ou Os Netos. Recomendamos os paseos a carón do río Lago ou Cuilán, para visitar os antigos muíños, hoxe abandonados, e a ferverza do Pozo da Ferida.

Xove é o concello con maior número de castros catalogados que nos amosan o grao de poboación desta terra. No castro do Vilar (Xuances) apareceu no ano 1939 unha interesante fíbula de bronce. Outros castros localízanse en Morás, Portocelo, A Rigueira, Sumoas e Xuances. O nome do concello parece provir de “Villa Iovii” (Vila de Xúpiter), as lendas identifican o monte da Medela co monte Medulio, no que se suicidaron os guerreiros galegos e astures antes de renderse ás lexións romanas (ano 22 antes de Cristo). Probablemente os romanos edificaron un altar na honra de Xúpiter, entorno a el nacería unha vila, o actual Xove.

Arte sacro de Xove

Cada unha das parroquias posúe unha igrexa na que se atesouran pezas artísticas doutros tempos.

A máis antiga de tódalas igrexas é a de Portocelo, da que se sabe que xa existía no século XIII. Síguea en antigüidade a de San Isidoro do Monte, datada no XVI, pero moi reformada no ano 1966. A igrexa de Lago e a de Sumoas datan do século XVII, nesta última gárdase a imaxe da Virxe de Guadalupe que estaba orixinalmente na capela de Almizote, á cal acudían os romeiros con doenzas na vista. Outra romaría moi importante e concorrida é a do San Antón da Rigueira, o 13 de xuño, ao que se lle rezaba tanto para conseguir un amor como para a curación dos animais. Na de Xuances podemos apreciar na porta principal o escudo dos duques de Albuquerque, que sufragaron as obras realizadas no ano 1698. Do século XVIII data a actual igrexa de Morás na que destacamos un fermoso retablo barroco.

Igrexa de Xove

◀ (Páx. anterior) Praia de Esteiro







Area
Ponte do
Porto



Trazado Area ata Ponte do Porto (Riobarba)

(18,10 quilómetros)

Despois de visitar a praia de Area pasamos por diante do Albergue Xuvenil de Area, pertencente á Xunta de Galicia, empezaremos a contar aquí.

Estamos no que antigamente se coñecía como *Augadoce*, vemos varias veces este topónimo ao longo do Camiño do Mar, son zonas onde desemboca un regato polo que a auga do mar nese punto está menos salgada.

Situémonos logo deixando o albergue á nosa dereita e un restaurante á esquerda, seguiremos pola rúa todo de fronte. Comeza a ascender suavemente o camiño, a 300 metros, enfrente duns chalés vemos unha pequena furada tapada completamente polas herbas, o que estamos contemplando é o lugar onde antigamente estaba a *Fonte do Peligrín*. Subimos e a 200 metros hai unha casa á nosa esquerda chamada Pedra Escrita. Este nome tan peculiar para unha casa tómao do lugar onde foi erixida. Antigamente neste punto existía unha pedra de caliza de preto de dous metros de alto por 80 centímetros de ancho que serviría de división parroquial. Cando levemos percorrido un quilómetro debemos incorporarnos á estrada nacional e tomar cara Viveiro. Cando levemos percorrido pouco menos de 200 metros



▲ Mapa trazado Faro-Santiago de Celeiro

◀ (Páx. anterior) Praia de Area. Viveiro



atopámonos cun desvío á nosa dereita que nos leva ata a igrexa de Celeiro, de recente edificación. Recomendamos coller á dereita e visitar este encantador porto mariñeiro, que a pesar de ser un dos dous portos máis activos na costa lucense, non perdeu o encanto das empinadas e estreitas rúas. Ademais faise necesario visitar a capela de Santa Ana, que formaba parte do antigo hospital de peregrinos.

Certamente cando o peregrino se atopa en Celeiro pode optar por colle-lo paseo marítimo en dirección Viveiro, ao que chegará en escasos dous quilómetros, e despois dirixirse á ponte da Misericordia, ou ben percorrer o camiño histórico, que recomendamos. Para facer isto debemos volver sobre os nosos pasos e dirixirnos á igrexa de Celeiro, subiremos pola rúa empinada deixando a igrexa á nosa dereita ata que nos atopemos cun semáforo. Cruzaremos a estrada nacional polo paso peonil dirixíndonos de fronte por un camiño asfaltado que vai entre unha casa cun pozo e un bar, logo remata este camiño asfaltado (2 km dende Area) e comeza un camiño de terra en “*pim pim*” (Camiño oculto, ben por muros, ben por estar escavado na terra). Seguiremos este camiño estreito rodeado de muros ata unha casa abandonada e dous muíños tamén abandonados, situados ao carón do río de Lavandeiras. Este pequeno regato podémolo cruzar por unha táboa de madeira. Despois de pasar



- ▲ Mapa trazado Faro-Santiago de Celeiro
- ◀ (Páx. anterior) Porto Celeiro



Santa María, San Francisco de Viveiro

esta improvisada ponte o camiño está completamente enlameado co que aconsellamos ir polo prado, deixando o camiño á nosa esquerda ata que o podamos retomar.

Dende a Pardiñeira, que é onde estamos, segue o camiño cara Terceiras e sigue cara Santo Alvite, no que volvemos a atoparnos co asfalto (3.2 km dende Area). A douscentos metros de incorporarnos á estrada asfaltada podemos contemplar á nosa dereita a Pena dos Bicos, o lugar no que os mozos despedían ás súas namoradas cun apaixonado bico, antes de que ollos indiscretos os puidesen ver. Nós seguiremos recto ata que 600 metros despois cruzamos unha ponte sobre a vía do tren que nos leva ata o barrio de San Lázaro. O lugar onde antigamente estivo o hospital de lazardos é hoxe un grupo de vivendas pintadas de cor amarelo. Deixámolas á nosa dereita e chegamos a un cruce onde seguiremos recto, á dereita vemos unha gasoleneira, polo lugar do “*río de foles*”, onde no medievo se instalaban os curtidores. Agora estamos a pasar pola parte de arriba da horta do convento de San Francisco, no que tamén se acollían peregrinos. O que hoxe é unha rúa de Viveiro antes era unha calzada cunha ponte que nos permitía salva-lo río de San Francisco (hoxe avenida de Cervantes). Esta ponte estaba decorada e de aí o seu nome Ponte Labrada (hoxe Praza Juan Donapetry), esta ponte permitía ao peregrino cruza-las murallas da vila de Viveiro



Viveiro



pola porta das Angustias (rúa Vilar Ponte) e dirixirse ata a igrexa de Santa María.

Nesta praza aparte da igrexa atopámo-lo convento das concepcionistas e unha representación da Cova de Lourdes, á que se ten grande devoción.

A igrexa de Santa María ten unha porta lateral coñecida como *A porta do Perdón*, grazo que se lles concedía aos peregrinos, pois ao cruzar por esta porta quedaban perdoados no caso de morrer na súa marcha cara Santiago (outra porta que ten esta grazo é a lateral da igrexa de Meira, construída na mesma época que a de Viveiro).

Dende a praza de Santa María saen dous camiños de peregrinación a Santiago.

Un sae pola porta da Vila, na que vemos unha imaxe do Cristo do Amparo, continúa pola fonte do Cadafalso, antigo convento de Santo Domingo (hoxe Xulgados), capela do Cristo dos Malates, Convento de Xunqueira ata cruzar o río Landrove pola ponte de Landrove e continuar ata Muras e despois de subir pola Gañidoira unirse ao camiño que dende As Pontes de García Rodríguez chegaba a Vilalba e continuar polo trazado do actual *Camiño Norte*.



◀ (Páx. anterior) Praza maior de Viveiro

▲ Ponte Landrove



Ponte da Misericórdia

O outro que é o que nós seguiremos baixa ata a Praza Maior onde estaba a antiga igrexa de Santiago, derrubada por orde municipal no ano 1840, e continuaremos ata a porta do Castelo, a máis moderna das seis portas que tiñan as murallas da vila, comezada a construír en 1548 e rematada no 1554 polo mestre Pedro Poderoso. Ao estar dedicada ao rei Carlos I, V de Alemaña, acabou recibindo ese nome. No ano 1856 a corporación municipal decide derrubala, máis a oposición do pobo conseguiu para-la demolición. A corporación aducía que a porta carecía de valor histórico, máis o 19 de febreiro de 1942 foi declarada Monumento Histórico Artístico.

Chegamos despois de cruza-la porta á Ponte da Misericordia, da que sabemos que existía xa no ano 1225. Remata a ponte da Misericordia na capela do mesmo nome, nese momento collemos pola rúa da dereita en dirección San Xoán de Covas, aínda que é un núcleo urbano non hai problema para camiñar se empregámo-las beirarrúas.

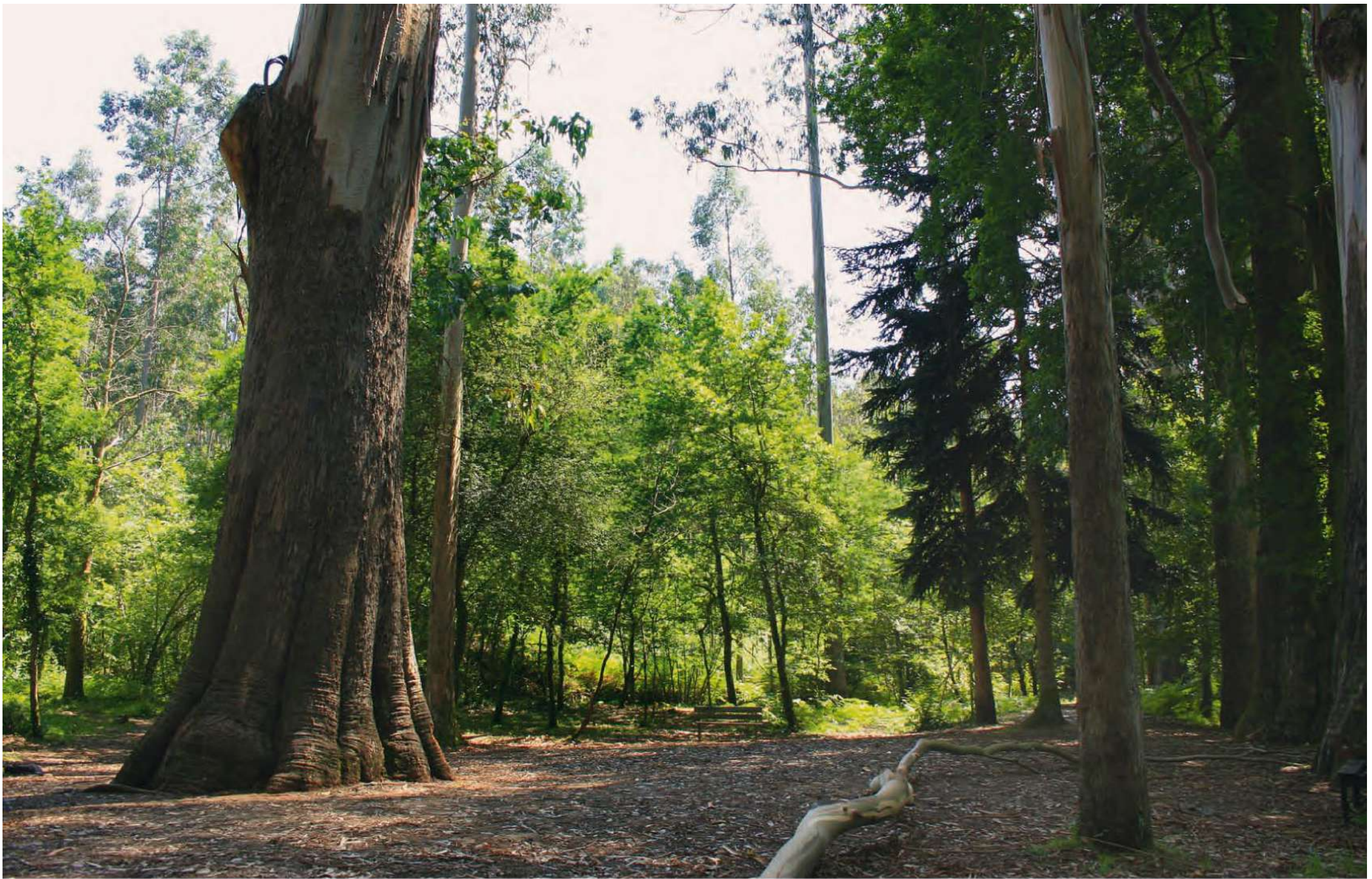


- ▲ Porta de Carlos V, Viveiro
- ◀ Casa Indiana en Viveiro



Vista de Viveiro





À nosa dereita queda a praia de Covas e os farallóns, lugar no que naufragaron o bergatín *Palomo* e a fragata *A Magdalena*, ademais dunha serie de barcos auxiliares, no ano 1810. Na area que estamos a ver foron soterrados máis de 500 mariños que morreron nese funesto día. A nosa esquerda queda o Pazo de Grallal construído polo capitán don Juan de Utton Aguiar, fillo de outro Juan de Utton que foi o que trouxo de Inglaterra a Virxe Inglesa que podemos contemplar na catedral de Mondoñedo (*Camiño Norte*) e o Cristo dos Mareantes de Neda (*Camiño Inglés*).

Chegaremos no noso percorrido ata unha rotonda (8.2 km dende Area) que nos indica a dirección de Riobarba, debemos seguir a estrada LU-6603 sen desviarnos en ningún momento. Esta é a peor das etapas pois é unha constante subida de preto de 5 quilómetros ata a igrexa de Riobarba (13.8 dende Area).

Un quilómetro despois atoparémonos cunha bifurcación na que debemos coller pola estrada da esquerda, dirección *Espigueiras, Vilar, Canto do Muro*, na estrada da dereita hai unha cruz, como as que levamos visto dende que saímos de Riobarba, probablemente dun antigo vía crucis.



- ▲ Mapa trazado Covas-Riobarba
- ◀ (Páx. anterior) Eucaliptos de Chavín





QUE VER

Hospital de Santa Ana. Celeiro de Viveiro

Hoxe só queda a capela de Santa Ana, desapareceu o hospital, o claustro, o cemiterio e tódalas dependencias daquel centro benéfico no que se acollía a transeúntes, pobres, enfermos e peregrinos. O cronista oficial de Viveiro, Xoán Donapetry, opina que foi fundado polos irmáns Xoán e Gregorio Pardo, a fins do século XIV, xa que a principios do XV mantén Gregorio un ruidoso preito pola propiedade co Cabido mindoniense.

Sabemos, por unha visita pastoral de 1613, que nese ano tiña 7 camas de pao, 7 xergóns de palla para durmir no chan aparte de roupa para as camas e outros utensilios necesarios para que o hospitaleiro *“reciva amorosamente y con caridad a los peregrinos que vinieren a el amparandoles y recoxiendoles en tiempo de invierno aciendoles lumbre”*.

No ano 1746 iníciase outro preito pola posesión das chaves da capela de Santa Ana, o importante é que nese preito dise que a capela serve *“para los peregrinos y enfermos que se recojen en el referido hospital, como para el de los vezinos de dicho puerto”*. Pasaban bastante frío os enfermos polo que o bispo Losada e Quiroga no ano 1763 manda *“se haga en el una chimenea para albergue y servizio de los peregrinos y enfermos que a el acuden.”* No ano 1806 o bispo Aguiar e Caamaño visitaba este hospital e falaba dos peregrinos que aínda se acollían nel. Acabará por desaparecer a mediados do século XIX.



Os mosteiros de Viveiro

A vila de Viveiro chegou a ter catro mosteiros, dous femininos, o da Concepción e o de Valdeflores, que aínda funcionan e dous masculinos, hoxe inexistentes. O de San Francisco, que segundo contan as lendas foi fundado polo propio santo ou ben polo mesmo discípulo que fundara o convento franciscano de Ribadeo entorno aos primeiros anos do século XIII. Actualmente só se conserva a igrexa, de estrutura

▲ Igrexa de Santa María de Viveiro

◀ (Páx. anterior) Faro do cabo de Roncadoiro



Mosteiro de San Francisco

oxival e con detalles románicos, planta de cruz latina na que a nave principal foi reconstruída no ano 1657 polo mestre Diego Ibáñez Pacheco, o mesmo arquitecto que levanta o claustro da catedral mindoniense. No ano 1809 as tropas invasoras francesas convérteno en cuartel e cuadras de cabalos, posteriormente queimárono como represalia e no ano 1842 a Xunta Superior de Bens Nacionais acabará por ceder as instalacións monásticas ao Concello e convertendo a súa igrexa en parroquial.

O outro mosteiro masculino era o de Santo Domingo, fundado a finais do século XIII, estaba pegado á muralla da cidade, entre as portas de Santa Ana e da Vila. No ano 1356 ante unha posible invasión da vila, o concello manda derrubar o convento, que será reconstruído ao ano seguinte no lugar que ocupou ata a súa desaparición física no ano 1851.

A orixe do convento de Valdeflores está envolta nunha fermosa lenda. A principios do século XV, no lugar de Xunqueira (terreo con moitos xuncos), apareceu unha árbore florida en pleno inverno, xunto a esta árbore cavaba un labrego cando oíu voces que o chamaban. Acudiu co seu señor e entre os dous atoparon unha imaxe da Virxe e un Crucifixo. Ambas foron levadas á capela de San Martiño de Rúa Cuberta (hoxe convento da Concepción), pero sempre que a colocaban alí a Virxe desaparecía e atopábase nunha pena no lugar de Xunqueira. Sobre esa pena erixiuse un altar e unha pequena capela á que acudían moitos romeiros, pois a imaxe curaba a enfermos. As esmolras

alí depositadas permitiron a edificación dun pequeno santuario e posteriormente (no ano 1406) o convento de monxas dominicas, sendo a súa primeira priora Sor Clara Pérez.

O Convento da Concepción é o único que existe dentro das murallas. Foi fundado por dona María Alas Pumariño no ano 1601, tal e como se recolle no seu testamento. A primeira comunidade estivo formada por catro monxas clarisas de Oviedo. A fachada principal do convento mide cincuenta metros, a súa igrexa é de estilo renacentista, dunha soa nave con boveda de canón obra de Francisco de Castañeda.



- ▲ Mosteiro de Vadeflores
- ◀ Convento das Concepcionistas

(Páxs. seguintes)

- ▼ (Páx. 160) Mosteiro de Vadeflores
- ▼ (Páx. 161) Capela e ponte da Misericordia



A ponte e a capela da misericórdia

Segundo o cronista oficial, Xoán Donapetry, Viveiro tería ponte dende a época dos romanos de aí que esta vila fose coñecida como “*Concello de Ponte Vivario*”. Sabemos que no ano 1225 a ponte existía pois Afonso IX concede nese ano un foro “*apud pontem de Vivario*” (xunto á ponte de Viveiro). Ao longo da Idade Media a ponte servirá tamén como porto de carga e descarga, posuíndo un guindastre para subi-las mercadorías dos barcos alí atracados. Debeu de ser de madeira nun principio e pasaría a ser de pedra na segunda metade do XV, nesa época en varios testamentos recóllense mandas para a obra da ponte. No ano 1523 o rei Carlos I concederá 120.000 marabedís para a mesma obra que rematará no ano 1544. A erosión que provocaba o mar obrigou ao concello a levar a cabo varias reformas e arranxos da ponte ao longo dos séculos XVII e XVIII, que complementaron no XIX e XX cun ensanchamento da ponte para permiti-lo paso tanto de peóns como de autos.

Ao fondo da ponte está a capela da Misericórdia fundada por don Rodrigo Alonso Alfeirán no ano 1603. O capitán Pedro Posada Alfeirán e a súa dona reedificarán o templo no 1648.

Este santuario, moi venerado pola concesión das Tres Grazas, é de estilo renacentista e na súa fachada principal podemos ve-lo escudo dos Posada, Pallares, Somoza e Alfeirán, fundadores da ermida.





Igrexa de Santa María do Campo

Semella que esta igrexa é o templo máis antigo da vila. Obra realizada nun estilo románico galego, de planta basilical, de tres naves, sendo a central máis ancha e alta que as laterais, con fermosa ábsida de tramo rectangular e cabeceira semicircular cuberta con bóveda de canón e cuarto de esfera. No ano 1947 foi restaurada completamente, recuperando os rosetóns tanto da fachada como da cabeceira. No interior hai unha interesante talla de madeira na que aparece representada a Nosa Señora das Angustias coa Magdalena e con San Xoán, que estivera situada na porta das Angustias, ao lado da Ponte Labrada, por onde entra o *Camiño do Mar* na vila de Viveiro. Resulta tamén moi interesante a sancristía, mandada facer polo rexedor viveirense don Pedro Pardo de Cela, no ano 1563. De considerable fermosura son as capelas de San Gregorio erixida en 1468, e a capela do Rosario, da segunda metade do XVIII, na que sobresaen os dous retablos que pertenceron ao convento de Santo Domingo.

Igrexa de Riobarba

Segundo contan as lendas foi unha das tres que mandou construír Fernán Pérez de Andrade a fins do século XIV, outra sería a de Cabanas, tamén no concello de Vicedo. É case seguro que a igrexa de Riobarba esté vinculada á familia dos Andrade pois podemos ver dúas esculturas de xabarís, que era o emblema desta familia. Este mesmo animal estivo no escudo do concello de Riobarba dende 1840 ata o cambio de Concello no ano 1953.

A igrexa é dunha soa nave con teito de madeira a dúas augas, a súa estrutura orixinal sufrirá fortes reformas no século XVIII. Nesta época alóngase a igrexa, de escasa capacidade, derrúbase a fachada e a porta é trasladada ata a sancristía, servindo de pequena capela. A nova porta é lintelada sen adornos, que se atopan na fachada da prolongación onde vemos unha imaxe de San Paulo, debaixo da espadana e os dous xabarís dos Andrade. O escudo desta familia campa no tímpano.

O retablo realizado nun estilo rococó no que destaca o relevo de San Paulo no ático, obra toda de fins do século XVIII.

Outra igrexa con sobranceiro patrimonio histórico é a de Cabanas, tamén do XIV e mandada construír por Fernán Pérez de Andrade, tal e como lembran os xabarís que ten no tellado. Máis antiga é a de San Miguel das Negradas, fundada a fins do XII e principios do XIII, na que podemos ver un retablo procedente do mosteiro que existiu na illa de San Martiño. Debemos destacar a de San Román



◀(Páx. anterior) Santa María de Viveiro

▲ Igrexa de Riobarba



▲ Capela das Angustias
▶ Vista do Vicedo

do Val, a obra que vemos é do XIV, con amplas reformas no XVIII e XIX. Esta igrexa garda a lenda de que cando Juan Dutton escoltaba ao rei Filipe II a Inglaterra para casar deixou no seu testamento dous ducados para esta igrexa pois cando partiron foi a derradeira igrexa que viu.

Pegada á Ponte do Porto, no Camiño Real a Ortigueira, hai unha capela, a das Angustias, de grande devoción no contorno. A imaxe da Virxe era trasladada ao Vicedo cando o mar estaba moi embravecido para que o calmase e logo voltábana á súa ermida despois de lavarlle os pes no río Sor para asegurarse choiva suficiente e afasta-la seca.

Illa Coelleira e San Martiño

A primeira é unha illa situada en mar aberto, a uns cincocentos metros da punta do Embarcazoiro, posúe unha extensión de 26 hectáreas e unha altitude de 82 metros. Recibe o seu nome pola abundancia de coellos, hoxe só podemos ver gaivotas claras, corvos mariños e araos, aparte dalgunha ave migratoria, por se-la illa zona de paso. Os vellos do lugar lembran a calidade do trigo que se cultivaba nesa illa poboada por varias familias de labradores e pola do fareiro.

A illa de San Martiño está situada nun estuario do río Sor, de menor extensión pero de igual beleza. Neste fermoso paraxe, pertencente á parroquia das Negradas, estivo un dos primeiros mosteiros femininos de Galicia, que desaparecerá no século XV, non quedando del resto algún.

A illa Coelleira tamén tivo un mosteiro vinculado á Orde do Temple. Os templarios, monxes e guerreiros, trasladábanse en barcas de coiro ata Viveiro a dicir misa nunha capela onde despois se levantou o convento de San Francisco. Serán estes mesmos templarios os que leven o cadro de San Estevo á igrexa de San Román do Val. A lenda conta que os 36 monxes guerreiros foron sacrificados nunha noite por varios verdugos, mandados polo señor da zona Bernardo de Quirós. Este, para expiar o seu crime, deixará no seu testamento a seguinte manda: *“E tamén mando que se digan trinta e seis misas polas almas dos templarios que matei e fixen matar por orde do Noso Señor o Rei en San Miguel da Coelleira”*.

O concello do Vicedo

As antigas xurisdicións señoriais acabaron formando, á principios do XIX, os actuais concellos. No ano 1840 aparece o concello de Rio-barba, no seu escudo, igual que na súa igrexa había un xabari, en lembranza da familia dos Andrade, non será ata o ano 1952 en que se traslade a capitalidade á vila do Vicedo, aparecendo por primeira vez o concello con este nome. Actualmente o concello oferta un turismo combinado de praias (Arealonga, Areagrande, Abrela, Xilloi ou Tixoso, entre outras) con rutas de sendeirismo (a carón do río Sor, subida ao mirador de Rio-barba ou San Román, illa de San Martiño) e rutas a cabalo ou en bicicleta.





Capela da Virxe de Lourdes. Viveiro

A Mariña Luguesa: un mundo en festas

Se ben é no verán cando se celebra un maior número de festexos o inverno ten as súas festividades entre as que sobresaen o Antroido e a Semana Santa.

A primeira das festividades ten un carácter totalmente laico, as comparsas e desfiles de carrozas están a coller cada vez máis pulo, destacando o Entroido de Ribadeo, Viveiro, Xove e Foz, con concorridos desfiles cargados de orixinalidade e premios.

A segunda das festas ten un carácter eminentemente relixioso e de recolleemento. A Semana Santa ten representación en tódolos concellos polos que pasa o Camiño do Mar, sobresaíndo sobre todo Viveiro, cunhas procesións documentadas dende o século XIII. Na cidade conviven un bo número de confrarías que levan a cabo procesións destacando as do Encontro, nas que podemos ver as imaxes articuladas que representan o momento en que Xesús, no seu camiño cara o monte Calvario, encontra a súa nai a Virxe. Tamén son destacables as procesións do Santo Enterro ou o Desencravo, o Prendemento, as Sete Palabras e a dos Caladiños, entre outras.

Actualmente San Martiño de Mondoñedo está a levar a cabo unha forte campaña para potenciala súa Semana Santa, que, segundo a organización é a máis antiga da

Mariña, xa que tería a súa orixe no mesmo momento en que a Sé episcopal estaba neste lugar, no ano 864.

O verán é o grande momento das festividades que podemos dividir en culinarias, patronais e romarías.

As culinarias teñen como fin potenciar os produtos autóctonos da Mariña, así destacamos a do Berberecho (Foz, en febreiro) a do Ourizo (Cervo, febreiro) ou a do Bonito (Burela, 1.^a semana de agosto). O gran produto do verán son as sardiñas non existindo ningún concello nin parroquia na que nas súas festas non exista unha sardiñada popular. Tampouco existe parroquia que non teña as súas festas patronais que se concentran, na súa maior parte, nos meses de Xullo e Agosto.

Dentro do apartado romarías englobanse aquelas festas nas que tes que desprazarte ao monte para a súa celebración, nos que pasas un día e unha noite de festexos. Destacan aquí a Xira á Santa Cruz (Ribadeo) a romaría ao Bispo Santo (Foz), subida ao Monte Castelo (Burela) ou o San Roque de Viveiro. Tamén nesta localidade celébrase o Naseiro (4.^o domingo de agosto) e que ten unha duración de cinco días, nos que os mozos permanecen acampados neste lugar. Comeza o venres comendo

polvo e remata o mércores da semana seguinte, durante estes días cómese a pracer polo día e bailase e bébese pola noite.

O concello de Cervo ten dúas festividades peculiares como son A Maruxaina e a Queimada popular. Na primeira delas (2.^o sábado de agosto) recrease a lenda da serea que vivía nas illas dos Farallóns que tódolos os anos van buscar para ser xulgada, se foi boa bailarán entorno a ela ata o amencer ; en caso de ser condenada será queimada. A segunda (seguinte sábado ao 16 de agosto) ten lugar preto das ribeiras do río Xunco onde se elabora unha grande queimada que se esconxura con todo o ritual necesario entre as lapas da augardente, o resultado, unha bebida celestial, digna de probar.

A stylized blue silhouette illustration of a landscape. The scene is composed of several horizontal layers. At the top, there are jagged mountain peaks. Below them, a bridge with a truss structure spans across the landscape. The middle ground shows rolling hills with various silhouettes: a person walking, a person on a bicycle, a cow, and a cross. The bottom foreground features a large circular shape on the left, which contains the title text. The background is a light blue gradient with scattered clouds and birds.

Camiño do Mar

Xoán Ramón Fernández Pacios